

Верховний
Суд

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії проти України

Олександр БАНАСЬКО

Суддя Великої Палати Верховного Суду

22 листопада 2024 року

Відшкодування шкоди – практика Великої Палати Верховного Суду відповідач - Держава Україна

Постанова ВП ВС від 04.09.2019 у справі № 265/6582/16-ц (внаслідок артилерійського обстрілу житлового масиву в Маріуполі пошкоджено (знищено) торговельне приміщення; розмір шкоди, згідно з висновком судової оціночно-будівельної експертизи складає 888 715,00 грн)

Постанова ВП ВС від 22.09.2020 у справі № 910/378/19 (шкода за викрадене на території проведення АТО належного позивачу інженерного, виробничо-технологічного та торговельного обладнання на суму 24 507 197,00 грн реальної вартості пошкодженого (викраденого) майна)

Відсутність у законодавстві України відповідних приписів щодо відшкодування власникові шкоди, заподіяної його об'єкту нежитлової нерухомості терористичним актом, не перешкоджає особі, яка вважає, що стосовно її права власності на таке майно певний позитивний обов'язок не був виконаний, вимагати від держави компенсації за це невиконання на підставі статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Проте залежно від змісту порушення та зумовлених ним наслідків для потерпілого означена компенсація з огляду на практику ЄСПЛ може суттєво відрізнятися: у разі встановлення факту порушення державою позитивних обов'язків розробити компенсаційні механізми за втручання, зокрема, у право мирного володіння майном і провести об'єктивне й ефективне розслідування факту втручання у це право, відсутні підстави для висновку про те, що така компенсація має передбачати відшкодування реальної вартості пошкодженого (знищеного) майна; тоді як за порушення негативного обов'язку не втручатися у вказане право держава може бути зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану майну, у повному обсязі.

Передбачене у статті 19 Закону № 638-IV право на відшкодування відповідно до закону шкоди, заподіяної терористичним актом, не породжує легітимного очікування на отримання від держави України відшкодування за пошкоджене/викрадене у період проведення АТО майно незалежно від того, на якій території - підконтрольній чи непідконтрольній Україні - мав місце вказаний акт.

Постанова ВП ВС від 12.05.2022 у справі № 635/6172/17 (моральна шкода у розмірі 1 000 000,00 грн, завдана смертю фізичної особи внаслідок терористичного акту)

Право на відшкодування державою відповідно до закону шкоди, завданої терористичним актом, не породжує без спеціального закону легітимного очікування на отримання від України такого відшкодування за моральну шкоду, завдану внаслідок загибелі людини під час терористичного акту, зокрема у періоди проведення АТО, Операції об'єднаних сил, незалежно від того, на якій території-підконтрольній чи непідконтрольній Україні – мав місце вказаний акт.

У кожному випадку звернення з позовом про відшкодування Державою Україною шкоди (майнової, моральної), завданої терористичними актами у періоди проведення АТО, Операції об'єднаних сил, суди мають з'ясувати:

(а) підстави позову (обставини, якими обґрунтована позовна вимога);

(б) чи мала Держава Україна у сенсі ст. 1 Конвенції юрисдикцію щодо гарантування прав і свобод на тій території, на якій, за твердженням позивача, відбулося порушення;

(в) якщо мала юрисдикцію, то чи виконала її конвенційні обов'язки з такого гарантування (якщо мало місце невиконання або неналежне виконання конкретного обов'язку, то у чому воно полягало, якими були наслідки цього та причинно-наслідковий зв'язок між ними і невиконанням або неналежним відповідного обов'язку);

(г) чи є підтвердження всіх цих фактів (належні, допустимі, достовірні та достатні докази)

Відшкодування шкоди – практика Великої Палати Верховного Суду Відповідач - Держава Україна

Постанова ВП ВС від 13 вересня 2023 року у справі № 757/64569/16-ц (виплата компенсації за мобілізоване (примусово відчужене) майно та стягнення відшкодування матеріальної шкоди в розмірі 4 943 815,98 грн (вартість будинку та земельної ділянки) та моральної шкоди в розмірі 1 000 000 грн)

В Україні діє законодавство, яке передбачає компенсацію громадянам за примусово відчужене (мобілізоване) у них майно. Отримати її можливо за умов та у порядку, визначених нормативними актами. Мобілізація майна є різновидом його реквізиції (примусового відчуження) у розумінні ЦК України та Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану». Однак, якщо згідно зі ст. 3 цього Закону примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості і тільки у разі неможливості попереднього повного відшкодування за примусово відчужене майно таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості, то у випадку мобілізації майна громадян згідно з ч. 1 ст. 22 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» таке відшкодування може бути тільки наступним. Компенсація за примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного стану з наступним повним відшкодуванням його вартості здійснюється протягом п'яти наступних бюджетних періодів, правового режиму надзвичайного стану - протягом одного наступного бюджетного періоду після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за рахунок коштів державного бюджету за умови, що майно було примусово відчужене, а особа відповідно має право на таку компенсацію.

Лише тимчасового перебування з певного часу у будинку та на земельній ділянці позивачки військовослужбовців ЗСУ і їхнього майна недостатньо для того, щоби кваліфікувати таке перебування саме як примусове відчуження (реквізицію) Україною цих будинку та земельної ділянки.

Відповідно до ч. 9 ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на російську федерацію як на державу, що здійснює окупацію.

Юрисдикційний імунітет – позиція ЄСПЛ

Справа *Cudak v. Lithuania* (Application no. 15869/02) від 23.03.2010 - ЄСПЛ дійшов висновку, що ustalеним принципом міжнародного права є те, що, навіть якщо держава не ратифікувала договір, вона може бути зв'язана одним із його положень, оскільки це положення відображає звичаєве міжнародне право, або «кодифікуючи» його, або формуючи нове звичаєве правило. Суд зазначив, що застосування абсолютного імунітету держави протягом багатьох років явно слабшало. У 1979 р. Комісії міжнародного права (КМП) було поставлено завдання кодифікувати та поступово розвивати міжнародне право у сфері юрисдикційних імунітетів держав та їх власності. У 2004 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про юрисдикційні імунітети держав та їх власності.

Відтак, Конвенція Організації Об'єднаних Націй 2004 року може застосовуватися до держави-відповідача відповідно до міжнародного звичаєвого права навіть, якщо відповідна держава її не ратифікувала, але водночас не голосувала проти її прийняття.

Справа «Олейніков проти Росії» від 14.03.2013 - ЄСПЛ вказав, що положення Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 року застосовуються «відповідно до звичаєвого міжнародного права, навіть якщо ця держава не ратифікувала її», і Суд повинен брати до уваги цей факт, вирішуючи питання про те, чи було дотримано право на доступ до суду у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції.

Справа «Україна проти Росії (щодо Криму)» від 25.06.2024 - ЄСПЛ вказав, що Уряд України надав вичерпні докази, які ефективно та поза всяким сумнівом продемонстрували масштабні та систематичні порушення представниками РФ та підконтрольних їй осіб прав та свобод, що захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколами до неї, зокрема Європейський суд визнав прийнятними скарги України про існування адміністративної практики РФ стосовно порушень щодо експропріації майна цивільних осіб та приватних підприємств без компенсації (стаття 1 Першого протоколу до Конвенції) тощо.

Юрисдикційний імунітет – практика Верховного Суду

«...Відповідно до статті 12 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004), що відображає звичаєве міжнародне право, держава не має права посылатися на судовий імунітет у справах, пов'язаних із завданням шкоди здоров'ю, життю та майну, якщо така шкода повністю або частково завдана на території держави суду та якщо особа, яка завдала шкоду, у цей час перебувала на території держави суду.

Враховуючи вищенаведене, Верховний Суд доходить висновку, що стаття 12 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004) підлягає застосуванню відповідно до звичаєвого міжнародного права як кодифікований звід звичаєвих норм міжнародного права.

Судовий імунітет російської федерації не підлягає застосуванню з огляду на порушення російською федерацією державного суверенітету України, а отже, не є здійсненням російською федерацією своїх суверенних прав, що охороняються судовим імунітетом...».

Постанова КЦС ВС від 14.04.2022 у справі № 308/9708/19

Постанова КЦС ВС від 18.05.2022 у справі № 760/17232/20-ц

Постанова КЦС ВС від 18.05.2022 у справі № 428/11673/19

Постанова КГС ВС від 20.07.2022 у справі № 910/4210/20

РОЗМІР ЗБИТКІВ

Оцінка збитків економіки України, понесених внаслідок воєнної агресії Росії (Київська школа економіки (KSE))

- 157 мільярдів доларів – загальна сума прямих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі, транспортним засобам та товарним запасам станом на початок 2024 року
(https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf)
- 1,164 трильйонів доларів – непрямі фінансові втрати економіки України станом на липень 2024 року
(<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nepriami-finansovi-vtrati-ekonomiki-ukrayini-perevishhuyut-1-164-trln-vtrachenogo-vitorgu-otsinka-kse-stanom-na-lipen-2024-roku/>)

Огляд збитків та втрат в АПК, проведений Центром досліджень продовольства та землекористування KSE Institute спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України (станом на 31 грудня 2023 року)
(https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf)

80 млрд.доларів – збитки та втрати аграрного сектору:

- 10,3 мільярда доларів – загальна вартість знищених активів
- 69,8 мільярдів доларів – втрати, що включають недоотриманий дохід виробників сільськогосподарської продукції та збільшення собівартості продукції

Відшкодування шкоди, завданої фермерським господарствам – судова практика

- Рішення Господарського суду Запорізької області від 02.02.2023 у справі № 908/1100/22(908/2455/22) – позов про відшкодування майнової шкоди задоволено (викрадення військовими держави-агресора зі складських приміщень і зернотоків та знищення врожаю зернових у загальному розмірі 3 812 140 896,11 грн, що еквівалентно 130 307 773,95 доларів США згідно з висновком експерта)
- Рішення Господарського суду міста Києва від 23.09.2024 у справі № 910/6324/24 - позов задоволено повністю відповідно до висновку за результатом оцінювання розмір реальних збитків від втрати майна - 31.846.959,00 грн, або 1 088 603,00 доларів США та розмір упущеної вигоди - 82 639 570,00 грн, або 2 824 811,00 доларів США);
- Рішення Господарського суду Миколаївської області від 25 вересня 2024 року у справі № 915/191/24 - позовні вимоги задоволено в повному обсязі (розмір збитків, завданих Фермерському господарству внаслідок проведення воєнних (бойових) дій, артилерійських або ракетних обстрілів, у тимчасовій окупації, оточені (блокуванні) через збройну агресію відповідно до висновку експерта складає 4 443 205,00 грн);
- Рішення Господарського суду Сумської області від 25.07.2024 у справі № 920/1421/23 - позов задоволено повністю (загальний розмір збитків, які були завдані підприємству внаслідок знищення та пошкодження майна у зв'язку із збройною агресією російської федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, згідно Звіту суб`єкта оціночної діяльності становить 18 551 960,00 грн);
- Рішення Господарського суду Запорізької області від 05.06.2024 у справі № 908/943/24 - позов задоволено повністю (розмір упущеної вигоди (неотриманого прибутку) від неможливості провадження господарської діяльності у зв'язку із збройною агресією відповідно до висновку експерта становить 90 834 171,54 грн);
- Рішенням Господарського суду Одеської області від 01.07.2024 р .у справі № 916/1405/24 - позов задоволено повністю (викрадення, знищення та пошкодження належного позивачу майна, яке перебувало на території току-майданчику, який зазнав пошкоджень внаслідок ракетних (артилерійських) обстрілів у загальному розмірі 94 601 584,00 грн відповідно до висновку експерта);
- Рішенням Господарського суду Луганської області 29.06.2023 у справі № 913/218/22 - позовні вимоги задоволено частково (втрата рухомого майна (у загальній кількості 332 найменування), активів, належних на праві приватної власності фермерському господарству у загальному розмірі 59 208 256,00 грн відповідно до звітів оцінки).

Проблемні питання

- **Належний відповідач**

* У спорах про відшкодування шкоди, завданої державою/іноземною державою (органом державної влади, їх посадовою особою або службовою особою/органом державної влади, їх посадовою особою або службовою особою іноземної держави); відповідачем є відповідна держава як учасник цивільних правовідносин, як правило, в особі органу, якого позивач зазначає порушником своїх прав. Держава Україна, як і іноземна держава бере участь у справі у спорах про відшкодування шкоди, завданої державою (іноземною державою) як відповідач через відповідні органи державної влади, зазвичай, орган, діями якого завдано шкоду. У спорах про відшкодування шкоди, завданої державою (іноземною державою) на позивача, відповідно до вимог пунктів 2, 4 частини третьої статті 162 ГПК України, покладено обов'язок зазначити, окрім безпосередньо держави, яка за його ствердженням завдала йому шкоди, також орган (органи) відповідної держави, якого (яких) позивач зазначає порушником своїх прав. При цьому, закон не вимагає конкретизації вимог (визначення сум, що підлягають стягненню тощо) до кожного із відповідачів - представницьких органів держави, якщо позивач визначив їх більше одного. Позивач, звертаючись із позовними вимогами у цій справі про відшкодування шкоди, завданої військовою агресією російської федерації, та вказавши відповідні представницькі органи вказаної держави (Міністерство юстиції російської федерації та Міністерство оборони російської федерації), яких Позивач вважає порушником прав у спірних правовідносинах та якими, за ствердженням Позивача, завдано шкоду у спірних правовідносинах, дотримав вимоги норм процесуального права (пункт 2 частини третьої статті 162 ГПК України) (Постанова Верховного Суду у складі Касаційного господарського суду від 06 листопада 2023 року у справі № 910/5699/23)

* Загальновизнаним є те, що держава несе відповідальність за дії її державних органів та її органи, навіть якщо вони є формально окремими юридичними особами, несуть відповідальність за дії та борги держави. Тоді як державні компанії, які є окремими юридичними особами, не несуть відповідальності за боргами держави. Водночас, органами держави можуть бути визнані не тільки ті організації, які мають відповідний статус в національному праві держави-боржника, а й, за певних умов, державні компанії (Постанова Верховного Суду у складі Касаційного господарського суду від 20 липня 2022 року у справі № 910/4210/20)

- Позов про стягнення майнової шкоди до російської федерації (справи №№ 922/947/24, 910/6230/22, 910/4720/22, 910/810/23)
- Позов про відшкодування майнової шкоди до російської федерації в особі міністерства оборони російської федерації (справи №№ 910/10517/22, 922/5009/23)
- Позов про відшкодування майнової шкоди до російської федерації в особі міністерства юстиції російської федерації (справи №№ 911/2681/23, 908/1717/23, 908/147/24)
- Позов про відшкодування майнової шкоди до російської федерації в особі генеральної прокуратури російської федерації (справи №№ 922/4093/23, 908/3232/23)

Проблемні питання

- Предметна юрисдикція

* Враховуючи характер спору, що виник у зв'язку із втратою позивачем майна, яке використовувалось ним у господарській діяльності, спірні правовідносини є господарськими, розгляд такого спору віднесено до компетенції господарських судів України (справи №№ 910/4218/23, 910/4810/23, 910/8847/23, 910/5351/23, 910/2430/23, 910/5307/23)

* Спір виник між юридичною особою приватного права - позивачем та іноземною державою-агресором як особливим суб'єктом, статус якого може бути прирівняно до юридичної особи публічного права. У розрізі предмета спору слід зазначити, що у цій справі спір виник з приводу відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої господарюючому суб'єкту пошкодженням його майна, яке використовувалось у господарській діяльності (справи №№ 644/4620/23, 521/18514/22, 760/6691/2022)

- Територіальна юрисдикція

* Вибір підсудності справи між місцем заподіяння шкоди позивачу або місцем знаходження відповідача належить позивачу (справи №№ 910/8847/23, 910/16884/23, 904/2209/24, 910/7805/24)

* Як майно російської федерації, так і останнє зареєстроване місцезнаходження посольства російської федерації, яке здійснювало представництво її інтересів в Україні, знаходиться за адресою: м. Київ, Повітрофлотський проспект, 27, а, отже, розгляд даного спору відноситься до територіальної юрисдикції Господарського суду міста Києва (справа № 916/1793/24)

Проблемні питання

- Повідомлення учасників справи – дипломатичні відносини розірвано, призупинено обмін поштовими відправленнями
 - на офіційному вебсайті судової влади України
 - надсилання позивачем процесуальних документів засобами поштового зв'язку іноземної держави (іноземний поштовий оператор) на адреси генеральної прокуратури рф та мін'юсту рф
 - електронною поштою на електронні адреси
 - на адреси посольств відповідача в інших державах
- (справи № 911/3567/23, 906/995/23, 913/720/20 (913/442/23), 910/628/20 (910/4669/24), 905/839/22)

- Порядок виконання

Механізм виконання рішення:

- 1) Необхідність впровадження в національному законодавстві відповідного нормативного регулювання.
- 2) Форма відшкодування (репарація, контрибуція, реституція, субституція, компенсація, сатисфакція).
- 3) Джерела виконання рішень (комплексний підхід до розшуку активів рф; конфіскація активів рф, активи, які знаходяться в Україні – на кінець на кінець 2018 року вони становили 11 млрд доларів США, активи, які знаходяться в іноземних юрисдикціях, суверенні, приватні – рішення ЄСПЛ «Принц Ліхтенштейну Ганс-Адамс II проти Німеччини»).
- 4) Міжнародно-правовий механізм звернення стягнення на активи агресора (багатостороння угода або двосторонні угоди, наприклад у кінці червня Канада прийняла поправки до закону "Про спеціальні економічні заходи" (Special Economic Measures Act), який дає можливість конфіскувати російські активи на користь України, комісія з міжнародних позовів при ООН - International Claims Commissions, ad hoc трибунал, створення міжнародного фонду, тарифи, відрахування з вартості експорту енергоносіїв, «заморозка» активів тощо).
- 5) Виключення РФ зі складу Ради Європи – з 16.09.2022 РФ перестає бути учасницею Європейської конвенції з прав людини.
- 6) Приєднання до роботи іноземних робочих груп з виявлення активів агресора (REPO).
- 7) Конкуренція стягувачів (ЮКОС на \$50 млрд).
- 8) Належна і своєчасна фіксація обставин шкоди та формування якісної доказової бази (репарації Уганди на користь Конго – 3 % – заявлено позов до Міжнародного суду ООН на \$11 млрд, стягнуто \$ 325 млн – судове провадження більше 20 років).

Проблемні питання

- Доведеність розміру шкоди та завданих збитків
 - для підтвердження розміру завданих збитків позивач надає суду акти оцінки збитків, звіти про оцінку збитків або висновки експерта чи експертного дослідження, проведені відповідними суб'єктами оціночної діяльності. Зазначені висновки не беруться до уваги судом в разі встановлення відсутності попередження суб'єкта оціночної діяльності про відповідальність за завідомо неправдивий висновок (рішення ЄСПЛ «Дульський проти України», може бути без ухвали суду, різні методи – відновної вартості, порівняльний, доходний).
 - (У висновку експерта має бути зазначено, що він попереджений (обізнаний) про відповідальність за завідомо неправдивий висновок, а у випадку призначення експертизи судом – також про відповідальність за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків (частина сьома статті 98 ГПК України; частина сьома статті 107 ЦПК України))
- * Найбільш поширені види оцінки/експертизи майна для встановлення розміру шкоди та завданих збитків у справах щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії проти України: транспортно-товарознавча; будівельно-технічна; військова; експертизи зброї та слідів і обставин її використання; комплексна судово економічна та товарознавча; технічне обстеження; первинне фіксування зовнішнього огляду стану майна, зруйнованого внаслідок бойових дій, з фотофіксацією; оцінка вартості рухомого майна; оцінка вартості майнових збитків та упущеної вигоди; оцінка вартості нерухомого майна.

Проблемні питання

* Майно, що підлягає оцінці для встановлення розміру шкоди та завданих збитків у справах щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії проти України:

- знищене, пошкоджене (затоплене) внаслідок ракетних, артилерійських, збройних обстрілів та із застосуванням безпілотних літальних апаратів;
- відсутнє майно після деокупації території (викрадене, вивезене тощо);
- майно, яке залишилось на тимчасово окупованій території (позбавлено можливості користуватись та розпоряджатись майном);
- упущена вигода (відмова від реалізації проекту, неможливість здійснювати ліцензовану господарську діяльність тощо).

Рішенням Господарського суду міста Києва від 22.12.2022 у справі № 910/10517/22, було повністю задоволено позов ТОВ «Мартін» до російської федерації в особі міністерства оборони російської федерації про стягнення 21 561 390,70 євро, що є еквівалентом 715 191 329,39 грн шкоди, завданої внаслідок руйнування майна позивача – багатфункціонального торговельно-розважального комплексу «RETROVILLE», загальною площею 120333,6 кв. м., яке відбулось внаслідок вибуху аеробалістичної ракети типу 9-С-77 60 гіперзвукового авіаційного ракетного комплексу Х-47М2 «Кинжал».

Суд зазначив, що розмір завданої майну позивача шкоди в загальній сумі 715 191 329,39 грн у вигляді реальної вартості виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі підтверджується наявними у справі доказами та відповідає положенням ст. 1192 Цивільного кодексу України. При цьому, в матеріалах справи наявні докази вжиття позивачем реальних заходів, спрямованих на відновлення майна ТРК.

В частині еквіваленту зазначеного розміру шкоди у іноземній валюті (євро) суд виходить із підтвердженості розміру шкоди у 21 561 390,70 євро, оскільки такий розмір визначено відповідно до Висновку експертів за результатами проведення комплексної судової будівельно-технічної, військової експертизи та експертизи зброї та слідів і обставин її використання у кримінальному провадженні та Висновку експертів за результатами проведення комплексної судової будівельно-технічної, військової експертизи та експертизи зброї та слідів і обставин її використання у кримінальному провадженні. Крім цього, наведений валютний еквівалент відповідає позовним вимогам, заявленим позивачем у цій справі.

Національне законодавство, яке регулює питання відшкодування/компенсації шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії російської федерації

- Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України» від 23.02.2023 (зі змінами).
- Порядок надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «Відновлення», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 381 (зі змінами).
- Порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 № 380 (зі змінами).
- Порядок ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2023 № 624.
- Порядок проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2017 № 257 (зі змінами).
- Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 473 (зі змінами).
- Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 (зі змінами).
- Методика визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167.
- Методика визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації, затверджена наказом Мінагрополітики від 18.05.2022 № 295.
- Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 19.04.1993 № 284 (зі змінами), на який є відсилка у наказі Мінагрополітики від 18.05.2022 № 295, яким затверджена «Методика визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації», щодо визначення розміру завданих збитків власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення, в тому числі із урахуванням фактично понесених витрат на приведення земельних ділянок у придатний для використання стан.
- Методика визначення шкоди та збитків, завданих інфраструктурі транспорту, інфраструктурі електронних комунікаційних мереж та об'єктів поштового зв'язку внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджена наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 24.03.2023 № 182.
- Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затверджена наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 року № 3904/1223.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!